

Digitale kerkdienst 30 januari 2022

Thema: ‘Darwin in domineesland: het scheppingsverhaal anders gelezen’

Voorganger: dr. Koen Holtzapffel

Bijbellezing: Genesis 1: 1-19

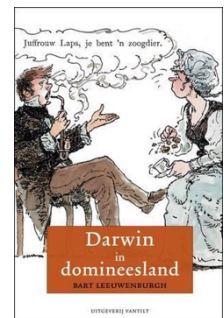
Overdenking:

Als we een serie diensten wijden aan de eerste hoofdstukken van Genesis, dan mag het allereerste begin van dat eerste Bijbelboek natuurlijk niet ontbreken. Het verslag van Gods begin met het ‘experiment wereld’. Een experiment waarvan de uitkomst niet bij voorbaat vaststond. Nu is dat begin van Genesis gelijk een lastig begin, want hoe letterlijk moet je dat nu nemen, dat scheppingsverhaal? Met de publicatie van *On The Origin of Species* van Darwin in 1859 kwam

een discussie over de betekenis van het scheppingsverhaal op gang, en die discussie duurt tot op de dag van vandaag.

Met zijn evolutietheorie veroorzaakte Darwin immers een wetenschappelijke aardverschuiving. Een die het christelijke wereldbeeld op de grondvesten deed wankelen. Wat betekenden de ideeën van deze ‘kapelaan van de duivel’ zoals Darwin werd genoemd, wat betekenden die voor het geloof? Waren planten en dieren nog wel te beschouwen als schepselen Gods? Was de mens nog wel meer dan een zoogdier onder de zoogdieren. Had de mens als neef van de apen nog wel een onsterfelijke ziel? Tot dat soort vragen leidde de komst van het boek ‘Darwin in domineesland’.

Ook voor vrijzinnige, moderne dominees waren het lastige vragen. Juist omdat ze de spanning tussen het christelijke en modern-wetenschappelijke wereldbeeld wel zagen maar niet wilden kiezen tussen die twee. Konden ze niet allebei in hun waarde worden gelaten, maar hoe dan? Als je niet meer kon geloven dat God de wereld in zes dagen geschapen had, hoe moest je het scheppingsverhaal dan wel lezen? Hoe kon het betekenis houden voor een moderne gelovige die ook de wetenschap serieus nam?

Om die vraag te kunnen beantwoorden is het in ieder geval belangrijk te weten wanneer Genesis 1 geschreven is en wat het toen wilde uitdrukken. Het verhaal kwam enkele eeuwen voor het begin van onze jaartelling tot stand, tijdens een dieptepunt in het bestaan van het joodse volk. De tijd van de Babylonische ballingschap. Het volk had toen al een lange geschiedenis achter de rug met zijn God, en God met zijn volk. Het volk had God ervaren als een meetrekkende en bevrijdende God, inclusief tien bevrijdende woorden voor onderweg.

Maar dat was lang geleden. Nu zaten zij in zak en as aan Babylons stromen. In een omgeving waar men al heel veel wist van astrologie, waar men een eigen scheppingsverhaal bezat, en waar men allerlei hemellichamen, de zon en de maan, als goden vereerde. En juist in die vreemde, droef stemmende omgeving, in ballingschap, kwamen opnieuw de vragen op die we ons allemaal wel eens stellen: in wat voor wereld leven we, zit er een goddelijke bedoeling achter of is het eigenlijk allemaal zonder zin?

En daar aan Babylons stromen, vol van heimwee naar een glorieus verleden, schrijft het joodse volk dan een eigen scheppingsverhaal. Een lofzang is het op Gods Geest. Maar ook een lofzang op de

aarde, een lied van verwondering en een lied van vertrouwen dat het toch goed zal komen. Het beloofde land blijft in zicht.

Gods geest zweeft over de wateren en brengt scheiding aan tussen donker en licht. Licht schijnt in de duisternis en wordt het beeld bij uitstek van leven. God is tevreden met het licht, het is tof, en het zal in het vervolg het oriëntatiepunt worden waarop de wereld, waarop mensen mogen varen. Maar waar licht is zal ook donker zijn, dag en nacht, avond en morgen.

En in een creatief scheppingsproces komt van het een het ander: tijd, ritme en regelmaat, afwisseling van inspanning en ontspanning, sabbat ook. Ja, God in zijn wijsheid weet dat schepselen pas echt vrij kunnen zijn als er scheiding is, ordening, begrenzing. Niet chaos maar ordening schept vrijheid, brengt levende wezens tot bloei. En God zag dat het goed was. Zien wij het ook?

Bij een loflied op de scheppingskracht van Gods geest hoort een speciale taal. Daarover tot slot nog een enkel woord. Er zijn meerdere talen om je met de wereld te verstaan. Er is een taal, zoals Huub Oosterhuis dat noemde, van klare waarheden, begrippen en formules. Een taal over zijn en wat we zien. Onze wereld kan niet zonder die taal. Maar er is ook nog een andere taal, in die eerste verborgen als een oudere aardlaag. Een taal die niet spreekt over zijn maar over zin. Weerlozer, bescheidener, poëtischer. Het is een taal voor wat eigenlijk niet te verwoorden valt, maar toch gezegd moet worden om niet helemaal stil te vallen. Het is een taal van ontroering en extase, van verwondering en dankbaarheid. Dat precies is de taal die gesproken wordt in Genesis 1. Als we die taal leren verstaan en spreken, dan kunnen we alleen maar dankbaar zijn dat de bijbel met het verhaal van Genesis 1 begint. Een verhaal in een taal die ons hart verstaat, over een aarde die goed geschapen is en beziel met geestkracht. En over een woord, Gods woord, dat het licht tot aanzijn roept, dat van het zijnde, oorsprong is en doel en zin.

Amen

1 God heeft het eer - ste woord.
Hij heeft in den be - gin - ne
het licht doen o - ver - win - nen,
Hij spreekt nog al - tijd voort.

2 God heeft het eerste woord.
Voor wij ter wereld kwamen,
riep Hij ons reeds bij name,
zijn roep wordt nog gehoord.

3 God heeft het laatste woord.
Wat Hij van oudsher zeide,
wordt aan het eind der tijden
in heel zijn rijk gehoord.

4 God staat aan het begin
en Hij komt aan het einde.
Zijn woord is van het zijnde
oorsprong en doel en zin.